

УДК 330.3:504

С. В. Федоренко,

к. т. н., доцент, доцент кафедри охорони праці і навколишнього середовища, Київський національний університет будівництва і архітектури, Академік академії будівництва України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1487-6890>

Л. О. Василенко,

к. т. н., доцент, доцент кафедри охорони праці і навколишнього середовища, Київський національний університет будівництва і архітектури
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4201-5481>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.4.80

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

S. Fedorenko,

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Academician of academy of building of Ukraine,
Kyiv National University of Construction and Architecture

L. Vasylenko,

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Construction and Architecture

WAYS TO SOLVE THE PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Екологічне підприємництво відіграє ключову роль у досягненні сталого розвитку шляхом забезпечення екологічної ефективності та економічного зростання. Україна стикається з численними екологічними викликами, але вона також має потенціал для розвитку екологічного підприємництва.

В Україні екопідприємництво формується в умовах розвитку ринкових відносин і його статутна діяльність, незалежно від форми власності, спрямована на охорону та відтворення природно-ресурсного потенціалу — виробництво продукції, виконання та забезпечення робіт із забезпеченням дотримання чинного законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Екологічне підприємництво набуває все більшого значення в контексті сталого розвитку та охорони навколишнього середовища. Україна, країна з багатим природним потенціалом, також стикається з проблемою екологічного впливу промисловості та інших видів господарської діяльності.

Але в той же час екопідприємництво має широкі перспективи розвитку і може принести значні економічні та екологічні вигоди. Актуальність даного дослідження зумовлена катастрофічним станом навколишнього середовища і, у зв'язку з чим, післявоєнна відбудова нашої країни повинна здійснюватися на основі європейських зелених ліній, використовуючи передові природоохоронні інструменти.

Нові українські підприємці здатні придумати щось нове і важливе, чого раніше не було, живучі зі стереотипами минулого, які досі існують у суспільстві.

Сьогодні українські підприємці є одним із прогресивних класів України та основою економіки України. Ці люди генерують нові ідеї з нуля і ризикують більше за інших, вкладаючи в ці ідеї власні заощадження, досвід і власну працю. Незважаючи на це, ми все ще маємо ключові та фундаментальні стереотипи щодо українського підприємництва, які стримують нас.

Реконструкція та виконання умов членства в ЄС все більше враховуватиме важливість зменшення забруднення, адаптації до зміни клімату, збереження природи, енергоефективності, промислової, транспортної та сільськогосподарської політики.

Після війни країни прагнуть швидко відродити економіку, зосереджуючись на забезпеченні населення житлом, створенні нових робочих місць, розширенні промисловості та залученні іноземних інвесторів.

Прихильники навколишнього середовища віддають пріоритет охороні та збільшенню життєво важливих природних ресурсів у глобальному масштабі.

Використовуючи свої ресурси, технології та співпрацюючи з бізнесом у сфері дерегуляції та оподаткування, Україна має потенціал стати економічним дивом XXI століття та взірцем сталого розвитку.

Environmental entrepreneurship plays a key role in achieving sustainable development by ensuring environmental efficiency and economic growth. Ukraine faces numerous environmental challenges, but it also has the potential to develop environmental entrepreneurship.

In Ukraine, eco-entrepreneurship is formed in the conditions of the development of market relations and its statutory activity, regardless of the form of ownership, is aimed at the protection and reproduction of natural resource potential — production of products, execution and provision of works in compliance with current legislation on environmental protection. Environmental entrepreneurship is gaining more and more importance in the context of sustainable development and environmental protection. Ukraine, a country with rich natural potential, also faces the problem of environmental impact of industry and other types of economic activity.

But at the same time, eco-entrepreneurship has broad prospects for development and can bring significant economic and environmental benefits. The relevance of this study is determined by the catastrophic state of the environment and, in connection with this, the post-war reconstruction of our country should be carried out on the basis of European green lines, using advanced environmental protection tools.

New Ukrainian entrepreneurs are able to come up with something new and important that did not exist before, living with the stereotypes of the past that still exist in society.

Today, Ukrainian entrepreneurs are one of the progressive classes of Ukraine and the basis of the Ukrainian economy. These people generate new ideas from scratch and take more risks than others, investing in these ideas their own savings, experience and own work. Despite this, we still have key and fundamental stereotypes about Ukrainian entrepreneurship that hold us back.

The reconstruction and implementation of EU membership conditions will increasingly take into account the importance of pollution reduction, adaptation to climate change, nature conservation, energy efficiency, industrial, transport and agricultural policies.

Despite the fact that hostilities in Ukraine continue, the process of rebuilding the country has already begun. Restoration projects and initiatives are implemented in at least 27 areas.

Prior to the approval of national and regional recovery strategies, there is a need to agree among key donors their own current visions, strategies and roles. It is desirable that representatives of communities and civil society have the opportunity to participate in this process. This process could include exploring the opinions and needs of potential partners and beneficiaries, consultative and conciliation meetings, as well as multi-level strategic sessions together with representatives of local self-government and civil society, support of international advocacy activities from representatives of the main groups of beneficiaries for the formation of political positions of Western countries, promotion of processes of coordination of the positions of civil society and territorial communities of Ukraine, etc.

It is also important that the points of joint efforts found in this process lead to the formation of cooperation between donors: combining financial, expert and managerial capabilities. All these actions should be aimed at the comprehensive reconstruction of a specific territorial community, where the residents and representatives of this community would play an important role in making strategic decisions.

After the war, countries sought to rapidly revive their economies, focusing on providing housing, creating new jobs, expanding industry, and attracting foreign investors.

Environmentalists prioritize the protection and enhancement of vital natural resources on a global scale.

Using its resources, technologies and cooperating with business in the field of deregulation and taxation, Ukraine has the potential to become an economic miracle of the 21st century and a model of sustainable development.

Ключові слова: екологічне підприємництво, післявоєнна відбудова, природно-ресурсний потенціал, охорона навколишнього середовища, екологічні потреби, технології.

Key words: ecological entrepreneurship, post-war reconstruction, natural resource potential, environmental protection, ecological needs, technologies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

При переході до екомоделі розвитку, особливо при загальних екологічних проблемах, екологічна орієнтація всіх суб'єктів господарювання об'єктивно посилюється. Багато рішень, прийнятих у процесі екологічної реформи, не відповідають справжнім інтересам суспільства. Використання законів, концепцій і програм, які не чітко пояснюють зміст і не враховують інтенси, як частину раціоналізації природи є не-функціональним.

Запровадження ринкових змін в Україні відкрило для підприємців нові можливості для розвитку свого бізнесу. Розвиток підприємництва є необхідним і суттєвим для сучасної моделі ринкового конкурентного менеджменту. І навпаки, неврахування екологічних факторів у розвитку підприємництва в Україні може призвести до ще більшого впливу на довкілля. У цих умовах основним способом підтримки еколого-економічної цілісності є вжиття ефективних заходів з охоро-

ни довкілля, що включає активний розвиток різних форм екологічної підприємницької діяльності.

Слід підкреслити, що екологічне підприємництво можливе лише за умови економічної ефективності, яка залежить від правильного вирішення питання екологічно мотивованих товарів, робіт і послуг. Швидкий розвиток економіки в багатьох країнах призводить до зловживання та нераціонального використання природних ресурсів, що суперечить законам самоочищення та відтворення екосистеми Землі. Таке ставлення до навколишнього середовища може призвести до його руйнування, втрати здатності до відновлення, еколого-економічного стану, розвитку технологій і виробництва, тривалості життя і здоров'я людей, рівня добробуту".

Для досягнення комфортного стану для існування людини кожна держава має здійснювати екологічно орієнтовану підприємницьку діяльність. Виникнення екологічного підприємництва в США та країнах Західної Європи стало можливим завдяки сучасним екологічно чистим технологіям, методам видобутку природних ресурсів і виробництву екологічної продукції. Сфера екологічного підприємництва в Україні переживає зростання. Більшість українських компаній несерйозно ставляться до екологічного аспекту, що призводить до погіршення екології в нашій країні та в усьому світі. Війна, що триває в Україні, ускладнила ситуацію. Незважаючи на прогрес, інфраструктура залишається серйозно пошкодженою. Екологічний стан погіршується". Для відновлення нашої держави після війни необхідно використовувати сучасні екологічні інструменти та прийняти принципи Європейського зеленого курсу. Бізнес відіграє важливу роль у післявоєнній відбудові України. Враховуючи жакливу екологічну ситуацію, вкрай важливо, щоб бізнес в Україні вживав заходів щодо екологічної модернізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику екологічного підприємництва розкрито в працях багатьох вчених, що вказує на її актуальність та потребу подальшого прикладного дослідження. Так, зокрема, шляхи вирішення проблем розвитку екологічного підприємництва досліджували Quinn J. B., Schaltegger S. A., Купаловою Г. І., Тітенко Г. В., Бобковою А. та Павлюченко Ю. та іншими. [5].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення методів вирішення проблем розвитку екологічного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З огляду на те, що екологічне підприємництво є різновидом традиційного підприємництва, його можна розглядати як з урахуванням специфіки залучення та практик сталого розвитку. Цей тип також узгоджується з визначенням стійкості як одного із засобів реалізації концепції сталого розвитку.

Ключовими принципами екологічного підприємництва є:

— Щоб забезпечити успішне функціонування екологічного підприємництва, необхідно передусім задовольнити екологічні потреби та інтереси суспільства.

— Озеленення вважається метою розвитку та розвитку екологічних підприємств.

— Ефективність екологічної підприємницької діяльності можна виміряти за допомогою використання трьох систем: екологічної, соціальної та економічної".

— Необхідність використання найдосконаліших доступних технологій.

— Перенаправлення екологічного підприємництва на початкову фазу використання особливостей і властивостей природних ресурсів, а не відмова від поточного підходу ігнорування впливу на навколишнє середовище;

— Дотримується принцип недопущення екологічних проблем.

— Стимулювати впровадження екологічно чистих технологій і методів управління виробництвом.

Екологічне підприємництво — це економічна діяльність, яка спрямована на свідоме вирішення екологічних проблем, пропонуючи нові бізнес-пропозиції, використовуючи підходи та технології, які приносять користь суспільству та навколишньому середовищу. Потенціал екологічного підприємництва в Україні величезний. чому Необхідність зменшення ресурсо- та енергетичної залежності в основних галузях промисловості України разом із застарілими технологіями створює можливості для оцінки потенціалу "зелених" послуг і технологій вартістю понад 220 мільярдів євро, зокрема у сферах енергетики, поводження з відходами, та водопостачання. Розглянемо екологізацію виробництва в Україні для визначення проблем та можливостей розвитку.

Розширюючись до Європи, Україна повинна дотримуватися глобальних правил і протоколів економічної діяльності.

Розвиток більш екологічного виробництва. Ефективність повторного використання, яка передбачає ефективне використання сировини, вторинних ресурсів і води/енергії, є важливим фактором екологізації виробництва. Це стає важливим для українських виробничих підприємств, які повинні відповідати національним і міжнародним нормам якості та екологічної безпеки. Для забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища вкрай важливо "зелене" виробництво та знижувати ефективність використання ресурсів. Запровадження цих практик у різних сферах виробництва є результатом здатності України включити електроенергію у свої виробничі процеси. 60% українських компаній повідомили про падіння виробництва або надання послуг до кінця 2023 року, свідчать дані опитування EVA. Крім того, 32% підприємств були змушені закрити деякі або всі свої філії/офіси/підприємства.

Розвиток ланцюгів постачання та впровадження циркулярної економіки. Відповідальність за вплив на навколишнє середовище в циркулярній економіці виходить за межі організаційних меж і базується на систематичному управлінні навколишнім середовищем і впровадженні чистих технологій. Це має на меті зменшити вплив на навколишнє середовище протягом усього життєвого циклу продукту від проектування до виробництва й до відновлення його ресурсів. Україна має значний потенціал для розвитку циркулярної економіки.

Рис. 1. Напрями екологічного підприємництва в Україні

Паливні палети виробляються з використанням біологічних промислових відходів, зокрема соломи, лушпиння та деревини, кількість яких стрімко зростає. Завдяки циркулярній економіці природні принципи ефективного використання ресурсів і відходів можна відтворювати крок за кроком. Замкнуті цикли створення вартості характеризуються перетворенням відходів одного підприємства на цінний ресурс для іншого.

Під час відбудови України важливо інвестувати у стійкі компанії та інфраструктуру, сприяти ІТ-стартапам, створенню екологічно чистого виробництва сталі та розширення експорту, що сприятиме економічному розвитку.

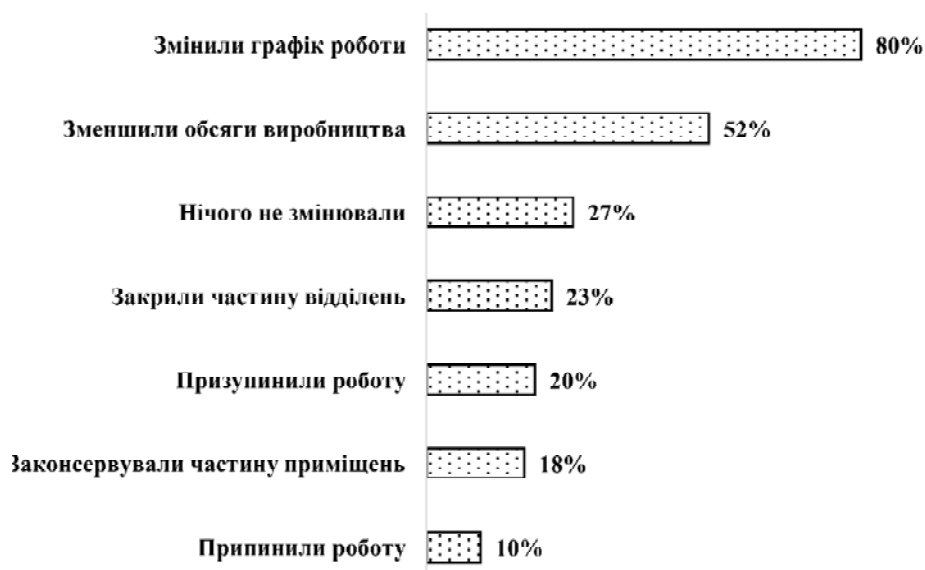

Рис. 2 Вплив енергетичної кризи на бізнес під час війни, %

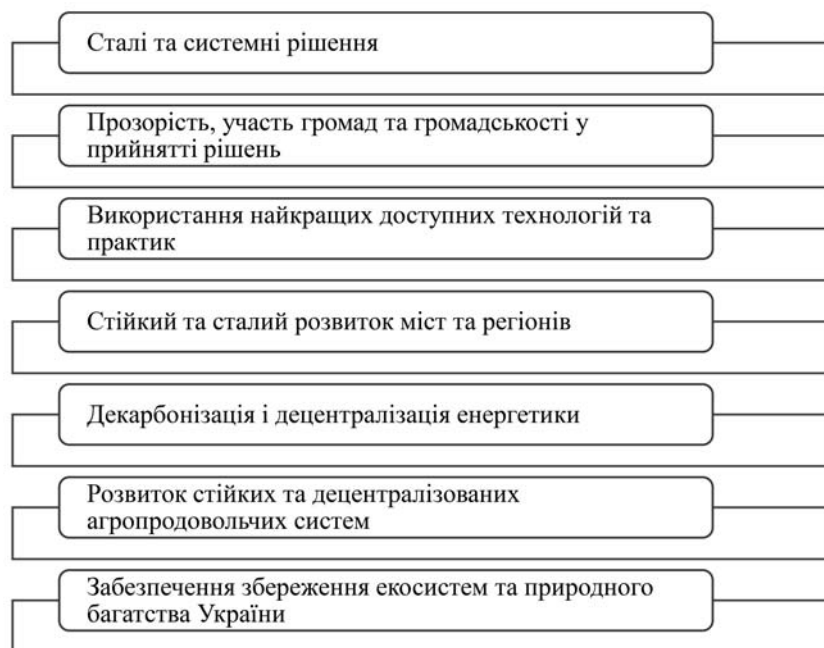

Рис. 3 Основні принципи для зеленої післявоєнної відбудови, які б забезпечили сталий розвиток економіки та громад

Бізнес в Україні демонструє значну стійкість під час війни. Вдвічі менше підприємств повністю або майже припинили роботу з початку вторгнення.

Сьогодні в Україні впроваджується кілька екологічних реформ, зокрема реформа поводження з відходами (Закон № 2320 ІХ), проект закону про впровадження 75-ї Директиви про промислове забруднення (законопроект № 6002), а також тривають дискусії щодо дизайну системи торгівлі квотами на викиди газу. Ці заходи мають вирішальне значення для сталої реконструкції України та її членства в ЄС.

Український бізнес прагне вчитися та запозичувати передовий досвід у сфері обліку та скорочення викидів, щоб досягти рівню забруднення навколишнього середовища з Європою до 2050 року, зважаючи на важкі часи.

Сьогодні екологічне відновлення економіки передбачає:

— Неможливо переоцінити важливість підвищення енергоефективності в промисловості під час періоду "зеленого переходу".

— Зменшення незворотного впливу промислових викидів на навколишнє середовище.

— Прихильність міжнародних фінансових організацій екологічно чистим технологіям робить їх потенційним джерелом іноземних інвестицій.

— Удосконалення екологічних технологій для сучасних методів виробництва.

На сьогоднішній день екологічне підприємство розвивається повільно через недостат-

ню обізнаність щодо сучасних екологічних технологій, недостатню державну підтримку, непередбачувані обставини в Україні, обмежену доступність капіталу та прибутковості, руйнування ланцюгів поставок (більшість компаній), високі податки/збори на підприємств.

Рішення цих питань полягає в наступному:

— надання бізнес-консультацій щодо екологічно сучасного виробництва відповідно до ЄС

— Збереження рівного рівня доступу до фінансових інструментів і коштів для європейських компаній

— Надання кредитів (під 0%) або вигідних кредитних програм, а також локалізація виробництва обладнання в Україні

— Допомога експорту, інвестиції в зелене виробництво та скорочення викидів під час післявоєнного відновлення.

— Просування екологічної політики відповідно до норм ЄС.

Практична цінність дослідження полягає в потенціалі для вітчизняного бізнесу прийняти практики екологічної модернізації під час післявоєнного відновлення.

Незважаючи на те, що війна триває, необхідно планувати відновлення країни. Звичайно, вимоги до реконструкції залежатимуть від регіону. Незважаючи на це, фундаментальні принципи післявоєнного життя повинні розділяти всі на національному рівні.

Процес реконструкції складатиметься з кількох етапів і має включати коротко-, середньо- та довгострокове планування.

Зокрема, Україна має виконати наступні кроки:

1. План реконструкції має надавати пріоритет відновленню природних територій, які постраждали від військових дій.
2. Підтримка збереження екосистем у зв'язку зі збільшенням видобутку ресурсів для відновлення.
3. Забезпечення виконання Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату.

Незважаючи на війну, 95% українців все ще вважають охорону навколишнього середовища найважливішою турботою, у 2018 році так було 93%.

ВИСНОВКИ

Швидкий економічний розвиток кількох країн призвів до неправильного використання природних ресурсів. Це суперечить законам самоочищення та відтворення в екосистемі Землі. Таке ставлення до навколишнього середовища може бути руйнівним, оскільки може призвести до руйнування та втрати його здатності до регенерації. Це впливає також еколого-економічний стан регіонів, технологічний і виробничий розвиток, здоров'я і тривалість життя людей, їх загальний добробут.

Хоча масштаби шкоди навколишньому середовищу зростають, вони все ще досягають колосальних рівнів. Тому фундаментом відбудови України має стати її збалансований "зелений" розвиток. Основна турбота — це збереження навколишнього середовища та запобігання його руйнуванню. Бізнес відіграє важливу роль у післявоєнній відбудові України. Зважаючи на складні екологічні умови, український бізнес має надавати пріоритет екологічній модернізації.

У процесі відбудови держави після війни Україна має віддати пріоритет захисту та управлінню навколишнім середовищем, щоб відновити якість і рухатися до кліматично нейтрального/позитивного для природи майбутнього. Це має вирішальне значення.

Поряд із вирішенням питань клімату, природи та навколишнього середовища в самому плануванні відновлення, необхідно докласти зусиль для забезпечення ефективного управління та реформ у сфері збереження природи. Це збільшить потік інвестицій у екологічно чисте відновлення та задовольнить вимоги щодо ефективного управління.

Література:

1. Відливаний П. Роль екологічного підприємництва: світовий досвід та його використання в умовах повоєнної відбудови України.

Електронний журнал "Енергетична незалежність та зелений курс повоєнної відбудови". URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22235/1/138-141.pdf> (дата звернення: 25.01.2024).

2. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. 2023. URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf (дата звернення: 26.01.2024).

3. ЕкоСистема: національна онлайн-платформа, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля. URL: <https://eco.gov.ua/> (дата звернення: 25.01.2024).

4. Місце екології у економічному відновленні України: досвід передових держав. Електронна газета "Економічна правда". URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/6/686725/> (дата звернення: 26.01.2024).

5. Мішеніна Г.А. Особливості розвитку екологічного підприємництва в системі сталого розвитку. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26685/1/Mishenina.pdf;jsessionid=CD353802CD63097BCAD-472A5A6DE1306> (дата звернення: 25.01.2024).

6. Педак І.С., Козарь Т.П. Особливості розвитку організаційного механізму екологічного менеджменту. Електронний журнал "Публічне управління і адміністрування в Україні". 2023. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/35-2023/8.pdf> (дата звернення: 26.01.2024).

7. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA3001.pdf> (дата звернення: 25.01.2024).

8. Поясник Г.В., Пахомога А.В. Проблеми та перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/284402> (дата звернення: 26.01.2024).

9. Поясник Г.В. Роль екологічного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови. Електронний журнал "Економіка та суспільство". 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2093/2022> (дата звернення: 25.01.2024).

10. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html> (дата звернення: 26.01.2024).

11. Стан та потреби бізнесу для екологічного післявоєнного відновлення: результати опитування. URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-businesses-for-post-recovery-ecological-recovery-survey-results/> (дата звернення: 25.01.2024).

12. Хто такий новий український підприємець? Електронна газета "Економічна правда". 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/24/705819/> (дата звернення: 26.01.2024).

13. Як війна змінює українців: опитування, думки громадян про війну, довкілля, повоєнну відбудову та вступ до ЄС. 2023. URL: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/674/files/how-the-war-changed-ukrainiansfinalua.pdf> (дата звернення: 25.01.2024).

References:

1. Vidlyvaniy, P. (2022), "The role of ecological entrepreneurship: world experience and its use in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine", *Enerhetychna nezalezhnist' ta zelenyj kurs povoiennoi vidbudovy*, [Online], available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22235/1/138-141.pdf> (Accessed 25 Jan 2024).

2. ISAR Ednannia (2023), "Research on post-war reconstruction initiatives", [Online], available at: https://ednannia.ua/images/Master_version_-_UKR_Rebuilding.pdf (Accessed 26 Jan 2024).

3. eco.gov.ua (2023), "EcoSystem: a national online platform containing up-to-date information on the state of the environment", [Online], available at: <https://eco.gov.ua/> (Accessed 25 Jan 2024).

4. Bojko, O. (2022), "The place of ecology in the economic recovery of Ukraine: the experience of advanced countries", *Ekonomichna pravda* [Online], available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/6/686725/> (Accessed 26 Jan 2024).

5. Mishhenina, G.A. (2022), "Features of the development of ecological entrepreneurship in the system of sustainable development", [Online], available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26685/1/Mishhenina.pdf;jsessionid=CD353802CD63097BCAD-472A5A6DE1306> (Accessed 25 Jan 2024).

6. Pedak, I.S. and Kozar, T.P. (2023), "Peculiarities of development of the organizational mechanism of environmental management", *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, [Online], available at: <http://www.pag-journal-iei.od.ua/archives/2023/35-2023/8.pdf> (Accessed 26 Jan 2024).

7. Ukrainian National Platform of the Eastern Partnership Civil Society Forum (2022), "Ukraine's post-war recovery: rebuilding for a better future", [Online], available at: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA3001.pdf> (Accessed 25 Jan 2024).

8. Poyasnyk, G.V. and Pakhomoha, L.V. (2023), "Problems and prospects of ecological

entrepreneurship development in Ukraine", [Online], available at: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/284402> (Accessed 26 Jan 2024).

9. Poyasnyk, G.V. (2023), "The role of ecological entrepreneurship in the conditions of post-war reconstruction", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2093/2022> (Accessed 25 Jan 2024).

10. Ecoaction (2022), "Principles of green post-war reconstruction of Ukraine" [Online], available at: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html> (Accessed 26 Jan 2024).

11. Center for Innovations Development (2022), "Status and needs of business for environmental post-war recovery: survey results" [Online], available at: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-businesses-for-post-recovery-ecological-recovery-survey-results/> (Accessed 25 Jan 2024).

12. Liski, I. (2023), "Who is a new Ukrainian entrepreneur?", [Online], available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/24/705819/> (Accessed 26 Jan 2024).

13. Society and Environment (2023), "How the war is changing Ukrainians: surveys, citizens' opinions on the war, the environment, post-war reconstruction and EU accession", [Online], available at: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/674/files/how-the-war-changed-ukrainiansfinalua.pdf> (Accessed 25 Jan 2024).

Стаття надійшла до редакції 06.02.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663